

METSÄNEUVOSTON KOKOUSMUISTIO 2/2016

Aika: 14.6.2016 klo 11.30–13.30 (kahvia tarjolla klo11.00)

Paikka: Valtioneuvoston juhlahuoneisto, Etelä-Esplanadi 6

Osallistujat:

Kimmo Tiilikainen, MMM / YM, pj (asiakohdat 1-3)

Reima Sutinen, TEM

Ari Eini, Suomen metsäkeskus

Juha Hakkarainen, MTK r.y.

Helena Herttuainen, Metsänhoitajaliitto ry

Maria Isolahti, Suomen 4H-liitto

Esa Härmälä, Metsähallitus

Jari Kostama, Energiateollisuus ry

Timo Leppä, Kemianteollisuus ry

Kai Merivuori, Suomen Sahat ry

Annikki Mäkelä-Carter, Helsingin yliopisto

Liisa Mäkijärvi, Suomen Metsäsäätiö

Juha S. Niemelä, MMM (pj asiakohdat 4-9)

Håkan Nystrand, METO - Metsäalan
Asiantuntijat ry

Jarkko Nurmi, Suomen riistakeskus

Matti Peltola, Koneyrittäjien liitto ry

Anders Portin, Suomen Metsäyhdistys ry

Eeva Primmer, Suomen ympäristökeskus

Tarja Pukkio, Avestia

Oy/Puuteollisuusyrittäjät ry

Liisa Rohweder, WWF Suomi

Tomi Salo, Metsäteollisuus ry

Timo Tanninen, YM

Katja Matveinen, MMM, sihteeri

Asiantuntijat:

Matti Mäkelä, MMM

Niina Riissanen, MMM

Riku Huttunen, TEM

Hanne Siikavirta, TEM

Hannu Väänänen, TEM

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 11.40. Asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

2. Metsäneuvoston edellisen kokouksen pöytäkirja

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja (liite 1).

Keskusteltiin muistioiden laajuudesta. Päätettiin, että keskustelua kirjataan muistiin kuten aiemminkin. Laajempi keskustelun kuvaus toimii muistin virkistäjänä ja sidosryhmät voivat hyödyntää sitä paremmin.

3. Ministeri Tiilikaisen ajankohtaiskatsaus

Ministeri Tiilikainen totesi ajankohtaiskatsauksessaan, että ilmastomuutoksesta, biomassojen käytöstä ja metsätalouden kestävydestä on käyty viime aikoina laavaa keskustelua linkittyen tavoitteisiin puunkäytön lisäämiseksi teollisuudessa ja uusiutuvan energian tuotannossa.

Tammikuussa käynnistettiin laajan sidosryhmäjoukon kanssa pyöreän pöydän keskustelu kestävyteen liittyen. UPM järjesti pyöreän pöydän prosessiin liittyen retkeilyn Janakkalassa. Siellä käytiin aktiivista ja rakentavaa keskustelua uusista keinoista metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Retkeilyllä pohdittiin esimerkiksi Suomi 100 -kampanjaa: olisiko mahdollista metsänomistajan päättää lahjoittaa isänmaalle metsää suojeluun ja miten valtio voisi tulla vastaan. Talousmetsien luonnonhoitoa koskien käsiteltiin Monimetsä-hanketta, jossa tunnistetaan ja otetaan käyttöön hyväksi havaittuja, mutta ei vielä niin laajassa käytössä olevia luonnonhoidon keinoja. Lisäksi mietittiin lahoppuun lisäämistä, turvemaiden metsänkäsittelyä sekä markkinalähtöisiä keinoja monimuotoisuuden turvaamiseksi. Kaikki ideat saivat kannatusta ja niitä viedään eteenpäin.

Luke ja SYKE tuottavat yhteistyössä selvityksen metsien käytön kestävyteen liittyvistä laskennoista. On hyvä pohtia, mitä metsien käytön lisäämisestä seuraa. On hyvä, että tutkimuslaitokset tekevät asiassa yhteistyötä.

Euroopan komissio valmistelee parhaillaan linjauksia bioenergian kestävydestä; komission esitystä odotetaan tämän vuoden lopulla. Toukokuun alkupuolella päättyi komission järjestämä julkinen Internet-kuuleminen. Suomen näkemyksistä EU:n energiabiomassojen kestävyyslinjauksiin on keskusteltu pyöreän pöydän ympärillä; moni metsäneuvoston jäsenistäkin oli läsnä keskustelussa. Näkemys siitä, mihin pyritään vaikuttamaan, oli yksimielinen.

Energia- ja ilmastostrategian on tarkoitus valmistua vuoden loppuun mennessä. Asiasta kuullaan lisää myöhemmin tässä kokouksessa.

Komissio antoi vuosi sitten osana EU:n ilmastopolitiikkaa päästökauppaa koskevan esityksen. Tulossa on ehdotus päästökaupan ulkopuolisesta taakanjaosta. Samassa yhteydessä komissio antaa ehdotuksen maankäytön muutosten sisällyttämisestä EU:n 2030 ilmasto- ja energiakehykseen; tähän kuuluvat nielu ja metsien hoito. IPCC:n periaatteet lähtevät siitä, että päästöt puun käytöstä lasketaan siinä vaiheessa, kun hakkuu tapahtuu. Puun poltolle ei tule laskea päästöä enää energiasektorilla, koska se on otettu huomioon jo maankäyttösektorilla. Puun poltto on siten laskennallisesti nollapäästöinen. Myös EU on sitoutunut tähän IPCC:n periaatteeseen.

Pariisin sopimuksen myötä metsien merkitys kansainvälisessä ilmastopolitiikassa tulee kasvamaan. Päästöjen vastapainoksi tarvitaan nieluja; metsät ovat niistä merkittävimpiä. Globaalisti on tarve kasvattaa metsäalaa, pysäyttää metsäkato ja vauhdittaa metsien kasvua.

Suomessakin on käyty keskustelua siitä, onko puu uusiutuvaa ja pitäisikö sille olla laskennassa kertoimia. On hyvä, että keskustelua käydään. Tutkijat voivat ottaa aiheeseen kantaa omasta tutkimusasetelmastaan lähtien, esimerkiksi erilaisilla kiertajoilla. Se on kuitenkin oma kysymyksensä ja irrallinen laskennasta. Meillä on korkean luokan osaamista liittyen nieluihin, metsiin ja maaperään, joten suomalaisilla olisi annettavaa tulevaa ilmastopolitiikkaa rakennettaessa.

Useimmat tuntenevat Kemeran tilanteen. Uuden lain myötä innostus hakea tukea oli suurta. Niinpä myöntämisvaltuus loppui, ja haku jouduttiin laittamaan poikki. Perustettiin ad hoc -työryhmä selvittämään vaihtoehtoja järjestelmän kehittämiseksi siten, ettei vastaava tilanne toistuisi joka vuosi. Työryhmässä ovat mukana ministeriön lisäksi Metsäkeskus, Metsäteollisuus, MTK, Koneyrittäjät ja METO. Tavoitteena on konkreettinen ehdotus tukijärjestelmän kehittämisestä siten, että myöntämisvaltuus riittäisi mahdollisimman monen tukikelpoisen kohteen rahoittamiseen. Mahdollisia keinoja tukijärjestelmän sopeuttamisessa ovat myöntämisvaltuuden aikaistaminen tukijärjestelmän alkuvuosille, tukitason uudelleen arviointi ja rahoitettavien nuoren metsän hoitokohteiden rajaaminen nykyisestä.

Eduskunta käsittelee parhaillaan vuoden 2016 toista lisäbudjettia. On esitetty, että viime vuonna Kemerassa käyttämättä jäänyt määräraha siirtyisi tälle vuodelle. Ministeri kannusti ryhtymään töihin heti, koska metsätöiden edistämisen kannalta on hankalaa, jos rahat sitoutuvat vasta myöhemmin toteutettaviin kohteisiin.

Puu liikkeelle -kärkihankkeet ovat edenneet hyvin. Puun käyttöä lisääviä investointeja on tehty ja uutisia kuuluu. Puukauppa käy suhteellisen hyvin. Sukupolvenvaihdoksia koskeva lakiehdotus on lausunnolla. Tarkempi tilannekatsaus kuullaan myöhemmin tänään.

Keskustelussa pidettiin Kemeraa koskevan ad hoc -työryhmän perustamista hyvänä asia. Siellä on käyty avointa keskustelua järkevän ratkaisun löytämiseksi.

Tuotiin esille, että tutkimusten mukaan metsät eivät lyhyellä aikavälillä ole ilmastoneutraaleja. Käytetäänkö metsiä polttoon vai hiiltä sitoviin tuotteisiin, vaikuttaa asiaan. EU:ssa tuetaan alan tutkimusta, ja on odotettavissa, että se tulee heijastumaan EU-politiikkaan. Esitettiin kysymys, kannattaisiko Suomen panostaa bioenergian sijaan pikemminkin metsien ilmastovaikutuksen ja ilmastonmuutoksen hillintään käyttämällä enemmän sahatavaraa. Ministeri vastasi, että juuri niin tehdäänkin. Puurakentamista edistetään kärkihankkeena. Energiaa tuotetaan teollisuuden ohella; puuta ei kasvateta energiaksi. Suoraan energiakäyttöön kerättävä puu on metsänhoidon sivutuote: latvus- ja oksamassaa tai harvennuksessa syntyvää pieniläpimittaista puuta. Lisäksi tuotiin esille, että sahatteollisuuden prosessiin kuuluu olennaisena osana tiettyjen sivutuotteiden, kuten kuoren, poltto.

Ministeri totesi, että kaikki poltto vapauttaa hiilidioksidia, jonka puu on sitonut kasvaessaan. Kyse on tarkastelun mittakaavasta ja aikajänteestä. Yksittäistä puuta tarkasteltaessa se ei enää polttamisen jälkeen kasva ja sido hiiltä. Metsikkötasolla puut sen sijaan sitovat hiiltä. Koko maan tasolla metsät ovat valtava hiilinielu; puuston kasvu on suurempi kuin poistuma. Tietoa kuitenkin tarvitaan tulevaisuutta varten. Suomen kaltaisella runsasmetsäisellä maalla on hyvät mahdollisuudet hyödyntää metsien erilaiset käyttötarkoitukset täysimääräisesti.

Tuotiin esille, että sahat ovat hankalassa tilanteessa. Omakotitalorakentaminen on vähentynyt, mutta viennillä on pystytty korvaamaan kotimarkkinoita. Energian osalta on ylläritarjontaa johtuen energian kulutuksen vähenemisestä ja fossiilisten hintojen laskusta.

Todettiin, että Kemerassa on metsänhoitoon liittyviä tukielementtejä, jotka palvelevat myös energiateollisuutta. Kemera-tukien muuttaminen vaikuttaa siten myös energiapolitiikkaan. Tuotiin esille, että energiateollisuuden näkökulmasta muille metsäpuolen tuille ei ole tarvetta. Tuotiin esille, että tukipolitiikka on siinä mielessä ongelmallista, että sama tuki voi olla toisille tärkeä ja toisille haitta. Näin ollen energia- ja ilmastostrategian valmistelussa ja toteuttamisessa tulisi punnita tarkoin eri näkökulmat ja mahdollisuudet lisätä erilaisia uusiutuvia energiamuotoja.

Ministeri totesi, että energiakeskustelu jatkuu energia- ja ilmastopoliittisten linjausten käsittelyn yhteydessä. Hän toivotti hyvää kokousta ja luovutti puheenjohtajuuden Juha Niemelälle.

4. Tilannekatsaus Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihankkeen toimeenpanosta; Metsätietolain muutos ja metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen, Matti Mäkelä ja Niina Riissanen, MMM

Matti Mäkelä ja Niina Riissanen esittelivät tilannekatsausta Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihankkeen toimeenpanosta liittyen metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistämiseen sekä metsätietolain muutokseen (liite 2). Niina Riissanen totesi lisäksi, että metsätietohanke etenee muuten suunnitelmien mukaisesti. Rahoituspäätökset on tehty helmikuussa ja hankkeet ovat hyvässä vauhdissa. Kansallinen ilmakeuhkausohjelma on saatu toteutettua. Kyseessä on koko maan kattava suunnitelma, jossa viiden vuoden kierrolla kuvataan joka vuosi osa Suomea.

Keskusteltiin sukupolvenvaihdoksista. Tuotiin esille, että VM:n lausuntokierroksella olevan metsälahjavähennyksen laskentakaava on monimutkainen, mutta sen ei pitäisi olla ylivoimainen. Laskentakaava perustuu verottajan taulukoihin ja se löytyy verottajan sivuilta. Ajatuksena on, että euromääräisen raja-arvon - omavastuun - ylittävästä osuudesta muodostuu vähennyspohjaa. Todettiin, että uusi vähennysoikeus ei rajoittuisi vain puukauppaan, vaan sitä voisi hyödyntää myös esimerkiksi ympäristötukea saataessa.

Todettiin, että VM:n esittämä malli on hyvä niiden osalta, joita se koskee. Kyse on siitä, mihin raja-arvo asetetaan. Tuotiin esille, että esitetty ratkaisu ehkäisee uusien kuolinpesien syntymistä ja sitä kautta nuorentaa metsänomistajien ikärakennetta. Toisaalta tuotiin esille, että lausunnolla olevassa esityksessä käytetyillä parametreilla sukupolvenvaihdoshuojennus koskee niin pientä osaa metsätiloista, että tavoiteltuihin positiivisiin vaikutuksiin ei päästäne. Verohyötyä alkaisi tulla näillä parametreilla yli 60–70 hehtaarin tiloilla. Näin ollen valtaosa muista kuin maatilametsälöistä ei saisi huojennusta, eli suurimmassa osassa metsätiloja kuolinpesien syntymistä ei saataisi ehkäistyä. Lisäksi tuotiin esille, että esitetty malli voi mahdollistaa isojen metsätilojen jakamisen, vaikka tavoitteena on ehkäistä pirstoutumista.

Tuotiin esille, että uusien kuolinpesien synnyn ehkäisyyn lisäksi pitäisi aktivoida olemassa olevien kuolinpesien purkamista. Yksityismetsistä 10 % on kuolinpesien omistuksessa, mikä on päätöksenteon kannalta ongelma. Esitettiin uusien avauksien miettimistä. Esimerkiksi eräs Luken tutkija on esittänyt analogian hakemista romutuspalkkioista.

Puheenjohtaja totesi, että lausuntokierros on käynnissä, ja näkemykset on hyvä tuoda lausunnoissa esille.

Keskusteltiin metsätietolaista. Todettiin, että virallisesti laki on nimeltään Laki Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä. Laki on tärkeä koko metsäalan kannalta. Tuotiin esille, että tiedon pitää olla niin avointa kuin se muiden lakien puitteissa on mahdollista. Toisaalta tuotiin esille, että komission esityksen mukaan eteneminen nakertaisi yksityisyyden suoja. Toivottiin mahdollisimman nopeaa etenemistä. Toisaalta pidettiin hyvänä, että asia selvitetään kunnolla.

5. Energia- ja ilmastopoliittiset linjaukset, Riku Huttunen, TEM

Riku Huttunen esitteli energia- ja ilmastopoliittisia linjauksia (liite 3). Energia- ja ilmastostrategiassa tehdään isommat linjaukset ja niitä täsmennetään keskipitkän aikavälin ilmastopoliitiikan suunnitelmassa eli kaisussa. Perusskenaariossa kuvataan kehitystä nykyisten politiikkatoimien vallitessa ja se julkaistaan 15.6.

Kesän aikana käydään avointa keskustelua siitä, miten perusskenaario saadaan käännettyä politiikkatavoitteet saavuttavaksi näkymäksi. Virkamiehet ovat miettineet politiikkavaihtoehtoja, joita on mahdollista kommentoida muun muassa Internet-kyselyssä.

Kyse ei ole vain energiasektorin optimoinnista, vaan asiaan liittyvät myös kiertotalous, jätehuolto sekä ympäristö- ja maatalouspoliittiset kysymykset. Kustannusten osalta tarkastellaan kansantaloutta ja valtiontaloutta.

Tuotiin esille, että kasvihuonekaasupäästöjen laskennassa bioenergia on ilmastoneutraalia. Ilmaston kannalta kasvihuonekaasut kuitenkin lisääntyvät siinä vaiheessa, kun biopolttoaineen käyttöä lisätään. Todelliset kasvihuonekaasupäästöt ovat siis lyhyellä aikavälillä suuremmat, mutta ne tasoittuvat pidemmällä aikavälillä.

6. Kiinteän biomassan kestävyyskriteerit, Hanne Siikavirta, TEM

Hanne Siikavirta esitteli kiinteän biomassan kestävyyskriteereitä (liite 4).

Ennakkovaikeuttamiskantoja pidettiin pääosin hyvinä. Tuotiin esille, että olemassa olevien järjestelmien varaan rakentaminen on tärkeää. Suomi on edelläkävijä kestävässä metsätaloudessa ja kestävyteen liittyvän tiedon hallinnoinnissa. Tämä usein unohdetaan tai ohitetaan. Toisaalta hallinnollisen taakan vähentäminen tuntuu hillitsevän järjestelmän kehittämistä. Kestävyys voisi kuitenkin olla Suomen valtti ja vientituote. Biomassamarkkinat ovat globaalit ja metsäkato on globaalisti suurin kestävyysongelma. Meillä on hyvää osaamista.

Tuotiin esille, että sivuvirrat ovat tärkein bioenergian resurssi. Sivuvirroille tulisi miettiä vielä uusia arvonlisämuotoja ennen energiakäyttöä; löytyisikö vielä tunnistamattomia hyödyntämisen välivaiheita, joista keksittäisiin uusia innovaatioita. Tuotiin esille, että uudet biotuotetehtaat varmaan miettivät sivuvirtojen hyödyntämistä.

Tuotiin esille, että ratkaisujen tulisi olla fiksuja, sopia käytäntöön ja vahvistaa uusiutuvan materiaalin käyttöä. Ympäristöjärjestöt tuntuivat olevan huolissaan siitä, että tukipolitiikalla poltettaisiin metsät. Kestävyyskriteerit kuitenkin heijastuvat koko uusiutuvan biomassan käyttöön, vaikka ne koskisivat vain kiinteitä biomassoja. Uusiutuvan materiaalin hyödyntämisen ei kriteerien myötä tulisi olla vaikeampaa kuin uusiutumattoman. Todettiin, että samalla puulla ei voi olla eri kestävyyskriteereitä; tässä komission ajattelu menee helposti pieleen. Tarkastelua ei tulisi tehdä metsälötasolla, vaan isommassa mittakaavassa.

7. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

8. Seuraavat kokoukset

- 7.9.2016 kokous ja retki

Katja Matveinen kertoi retken ja kokouksen aiheista. Tarkoitus on mennä Porvoon tienoille Malmgårdiin ja sieltä Sipoonkorpeen. Aiheina retkellä ovat Malmgårdiin tutustumisen lisäksi muun muassa ekosysteemipalveluiden tuotteistaminen ja tuhkan hyötykäyttö kivennäismaiden metsissä. Kokousaiheina ovat ekosysteemipalveluiden tuotteistaminen, Monimetsä-hanke ja metsätalouden kestävyys. Ministerin pitäisi olla paikalla noin puoleen päivään.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen kello 13.15 ja toivotti hyvää kesää.